

Temos:

Mokinių įvairovė.

Negalių rūšys ir ugdymo strategijos, atsižvelgiant į konkrečią negalią.

Mokymosi sutrikimai, jų raiška, ugdymo(si) galimybės.

Mokymosi sunkumai, pagalbos priemonės.

Mokinių įvairovė ir specialieji ugdymosi poreikiai

Specialiųjų ugdymosi poreikių samprata

Specialieji ugdymosi poreikiai (SUP) – tai mokinio poreikiai, atsirandantys dėl fizinių, psichinių, emocinių, socialinių ar pažintinių sunkumų, kurie trukdo mokytis pagal bendrąją ugdymo programą be papildomos pagalbos ar pritaikymo.

SUP gali būti:

- **Laikini** – pvz., dėl traumos, emocinių sunkumų, adaptacijos problemų.
- **Nuolatiniai** – pvz., dėl negalios, raidos sutrikimų, mokymosi sutrikimų.

Šie poreikiai reikalauja:

- Individualizuoto ugdymo plano.
- Specialiosios pedagoginės, psichologinės, medicininės ar socialinės pagalbos.
- Mokymo turinio, metodų, aplinkos pritaikymo.

Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupės

Pagal Lietuvos teisės aktus mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, skirstomi į šias grupes:

1. Mokiniai, turintys sensorinių sutrikimų

- **Regos sutrikimai** – silpnas regėjimas, aklumas.
- **Klausos sutrikimai** – silpna klausa, kurtumas.
- *Pavyzdys:* Mokinys, turintis klausos aparatą, mokosi su gestų kalbos vertėjo pagalba.

2. Mokiniai, turintys fizinę negalią

Judėjimo sutrikimai, raumenų silpnumas, koordinacijos problemos.

Pavyzdys: Mokinys, judantis vežimėliu, dalyvauja pamokose pritaikytoje klasėje su liftu ir specialiu stalu.

3. Mokiniai, turintys intelekto sutrikimų

Lengvas, vidutinis, sunkus ar labai sunkus intelekto sutrikimas.

Pavyzdys: Mokinys su vidutiniu intelekto sutrikimu mokosi pagal individualizuotą programą, akcentuojant praktinius įgūdžius.

4. Mokiniai, turintys elgesio ir emocijų sutrikimų

- Agresija, nerimas, depresija, dėmesio sutrikimai.
- *Pavyzdys:* Mokinys, turintis ADHD, gauna pagalbą iš psichologo ir mokosi mažesnėje klasėje.

5. Mokiniai, turintys specifinių mokymosi sutrikimų

- Skaitymo (disleksija), rašymo (disgrafija), skaičiavimo (diskalkulija) sunkumai.
- *Pavyzdys:* Mokinys su disleksija naudoja garsinius tekstų skaitytuvus ir gauna papildomą laiką testams.

6. Mokiniai, turintys kompleksinių sutrikimų

- Derinami keli sutrikimai (pvz., fizinė negalia + intelekto sutrikimas).
- *Pavyzdys:* Mokinys, turintis cerebrinį paralyžių ir intelekto sutrikimą, mokosi su asistento pagalba.

Priskyrimo kriterijai ir SUP nustatymas

Kriterijai:

- **Pedagoginis vertinimas** – mokytojo stebėjimai, mokymosi pasiekimai.
- **Psichologinis vertinimas** – emocinė būklė, elgesio ypatumai.
- **Medicininis vertinimas** – gydytojo diagnozė, sveikatos būklė.
- **Socialinis vertinimas** – šeimos aplinka, socialiniai veiksniai.

Nustatymo procesas:

Mokytojas pastebi sunkumus ir kreipiasi į mokyklos vaiko gerovės komisiją.

Komisija vertina situaciją, gali rekomenduoti kreiptis į pedagoginę psichologinę tarnybą.

Tarnyba atlieka išsamų vertinimą ir pateikia išvadas dėl SUP.

Pagal išvadas skiriama švietimo pagalba – pritaikoma programa, skiriamas specialusis ugdymas, pagalbos specialistai.

Praktiniai pavyzdžiai

- **Mokinys su disleksija:** gauna individualų skaitymo planą, naudoja garsinius tekstus, dirba su specialiuoju pedagogu.
- **Mokinys su autizmo spektro sutrikimu:** mokosi struktūruotoje aplinkoje, taikomi vizualiniai mokymo metodai, dirba su logopedu.
- **Mokinys su regos negalia:** naudoja Brailio raštą, kompiuterį su ekrano skaitytuvu, gauna pagalbą iš tiflopedagogo.

Negalių apibūdinimas: pagrindiniai požymiai ir jų raiška

Negalia – tai ilgalaikis fizinis, psichinis, intelektinis ar jutiminis sutrikimas, kuris trukdo visapusiškai dalyvauti visuomenės gyvenime. Lietuvoje dažniausiai išskiriamos šios negalių rūšys:

Negalios rūšis

Fizinė negalia

Pagrindiniai požymiai

Judėjimo sutrikimai,
raumenų silpnumas,
koordinacijos stoka

Raiška ugdymo procese

Sunkumai judant klasėje,
naudojant mokymo
priemones

Regos negalia

Silpnas regėjimas ar
visiškas aklumas

Reikia alternatyvių
mokymo priemonių
(Brailio raštas, garsiniai
tekstai)

Klausos negalia

Silpnas klausos
suvokimas ar visiškas
kurtumas

Sunkumai suprasti žodinę
informaciją, reikalinga
gestų kalba

Intelektinė negalia

Lėtesnis informacijos
apdorojimas, ribotas
abstraktus mąstymas

Reikia paprastesnių
užduočių, daugiau
kartojimo

Psichikos ir elgesio sutrikimai

Nerimas, depresija,
ADHD, autizmo spektro
sutrikimai

Sunkumai bendraujant,
dėmesio išlaikymas,
emocijų reguliavimas

Kompleksinė negalia

Kelių negalių derinys

Reikia individualizuoto,
daugiasluoksnio
ugdymo plano

Mokinių, turinčių negalią, dalyvavimo ugdymo procese sunkumai ir individualūs ugdymosi poreikiai

Dažniausi sunkumai:

- **Fizinės prieigos kliūtys:** neįgaliojo vežimėliui nepritaikytos klasės, laiptai be pandusų
- **Komunikacijos barjerai:** mokytojas nemoka gestų kalbos, nėra alternatyvių komunikacijos priemonių
- **Socialinė atskirtis:** bendraamžių nesupratimas, patyčios
- **Mokymo turinio nepritaikymas:** per sudėtingos užduotys, greitas tempas

Individualūs poreikiai:

- Prieinamų mokymo priemonių (pvz., garsiniai vadovėliai, didinto šrifto tekstai)
- Asmeninio asistento ar pagalbininko
- Emocinės paramos ir saugios aplinkos
- Individualizuoto ugdymo plano (IUP)

Pavyzdys: Mokinys su autizmo spektro sutrikimu gali patirti nerimą dėl triukšmo klasėje, todėl jam reikalinga rami mokymosi erdvė ir aiški dienvartė.

Mokinių, turinčių negalią, dalyvavimo ugdymo procese galimybės

Nepaisant sunkumų, mokiniai su negalia gali sėkmingai dalyvauti ugdymo procese, jei:

- **Aplinka pritaikyta:** mokykla turi liftą, ramias zonas, pritaikytas klases
- **Mokytojai pasirengę:** išmano negalios ypatumus, geba taikyti diferencijuotą mokymą
- **Naudojamos technologijos:** planšetės su specialiomis programėlėmis, interaktyvios lentos
- **Veikia įtraukiojo ugdymo modelis:** mokiniai mokosi kartu su bendraamžiais, dalyvauja bendrose veiklose

Pavyzdys: Regos negalią turintis mokiniš, naudodamasis Brailio raštu ir garsiniais vadovėliais, gali sėkmingai mokytis literatūros pamokose kartu su klase.

Ugdymo(si) strategijos, labiausiai atliepiančios mokinių, turinčių negalią, problemų sprendimus

Strategijos pagal negalios tipą:

Fizinė negalia:

- Prieinamumo užtikrinimas (ergonomiški baldai, liftai)
- Užduočių pritaikymas, leidžiant naudoti alternatyvias priemones (pvz., kompiuterį vietoj rašymo ranka)

Regos negalia:

- Garsiniai mokymo šaltiniai
- Brailio raštas, taktilinės priemonės
- Aprašomoji kalba pamokose

Klausos negalia:

- Gestų kalbos vertėjas
- Vaizdinės instrukcijos, subtitrai
- Mokytojo veido matomumas (skaidri kaukė, tinkamas apšvietimas)

Intelektinė negalia:

- Paprasta kalba, aiškūs nurodymai
- Daugkartinis kartojimas
- Mokymasis per žaidimus ir praktinę veiklą

Autizmo spektro sutrikimai:

- Struktūruota dienos tvarkė
- Sensorinės pertraukos
- Aiškūs socialiniai scenarijai

Kompleksinė negalia:

- Daugiadalykė komanda (mokytojas, logopedas, psichologas)
- Individualizuotas ugdymo planas
- Nuolatinis stebėjimas ir koregavimas

Pavyzdys: Mokinys su klausos negalia pamokoje dalyvauja aktyviai, jei mokytojas naudoja vizualines priemones, rašo ant lentos ir suteikia galimybę naudotis gestų kalbos vertėju.

Apibendrinimas:

Įtraukusis ugdymas reikalauja suprasti ir atliepti įvairių negalių turinčių mokinių poreikius. Negalia – tai ne tik medicininė diagnozė, bet ir iššūkis ugdymo aplinkai, kuri turi būti pritaikyta kiekvienam vaikui. Lietuvoje išskiriamos pagrindinės negalių rūšys: fizinė, regos, klausos, intelektinė, psichikos ir kompleksinė negalia. Kiekviena jų pasižymi specifiniais požymiais, kurie daro įtaką mokinio gebėjimui mokytis, bendrauti ir dalyvauti ugdymo procese.

Mokiniai, turintys negalią, dažnai susiduria su fizinėmis, komunikacinėmis, socialinėmis ir emocinėmis kliūtimis. Todėl būtina ne tik identifikuoti jų individualius ugdymosi poreikius, bet ir sukurti aplinką, kurioje jie galėtų mokytis visaverčiai. Tai apima pritaikytas mokymo priemones, struktūruotą dienotvarkę, alternatyvias komunikacijos formas, sensorines pertraukas ir specialistų pagalbą.

Efektyviausios ugdymo strategijos yra tos, kurios remiasi individualizavimu, lankstumu ir bendradarbiavimu. Mokytojų kompetencija, technologijų naudojimas, fizinės aplinkos pritaikymas ir pozityvus požiūris į įtrauktį leidžia mokiniams su negalia ne tik mokytis, bet ir jaustis saugiai, vertinamai ir įtrauktai į bendruomenę.

Ugdymas, atsižvelgiantis į konkrečią negalią, nėra vien metodų taikymas – tai vertybinis pasirinkimas kurti mokyklą, kurioje kiekvienas vaikas turi galimybę augti, mokytis ir būti savimi.

Mokymosi sutrikimų apibūdinimas: pagrindiniai požymiai ir jų raiška

Mokymosi sutrikimai – tai įvairūs sunkumai, susiję su informacijos įsisavinimu, apdorojimu, išlaikymu ir taikymu. Jie skirstomi į:

1. Bendrieji mokymosi sutrikimai

•Požymiai:

- Atsilikimas iš dviejų ar daugiau dalykų (pvz., skaitymo, rašymo, matematikos).
- Žemi intelektiniai gebėjimai (IQ 70–79), bet ne žemiau nei 69.
- Lėta pažintinė ir psichosocialinė raida.
- Kalbos turinys paprastas, nebrandus, neatitinkantis amžiaus.
- Stereotipiška, skurdi veikla, sunkumai analizuojant ir apibendrinant.

• Raiška:

- Mokymosi pasiekimai neatitinka įdėto darbo.
- Elgesys primena jaunesnių vaikų elgesį.
- Pomėgiai ne pagal amžių, sunkumai organizuojant veiklą.

2. Specifiniai mokymosi sutrikimai

• Požymiai:

- IQ 80 ir aukštesnis, tačiau pasiekimai neatitinka amžiaus normų.
- Sunkumai su skaitymu, rašymu, matematikos sąvokų suvokimu.
- Greitas nuovargis, išsiblaškymas, dėmesio stoka.

• Raiška:

- Teksto dekodavimo ir supratimo sunkumai.
- Rašymo klaidos, netikslus sąvokų vartojimas.
- Lėtas informacijos įsisavinimas ir pritaikymas.

Mokinių, turinčių mokymosi sutrikimų, dalyvavimo ugdymo procese sunkumai ir individualūs ugdymosi poreikiai

Sunkumai ugdymo procese:

- Nepakankamas mokymosi motyvavimas dėl nuolatinių nesėkmių.
- Žema savivertė, emociniai ir elgesio sutrikimai.
- Sunkumai planuojant veiklą, įsimenant informaciją, sprendžiant problemas.
- Nepakankamas savarankiškumas, sunkumai dirbant grupėje.

Individualūs poreikiai:

- Pritaikytos mokymo programos.
- Daugiau laiko užduotims atlikti.
- Atraminė medžiaga (pvz., schemos, paveikslėliai, žodynėliai).
- Daugkartinis kartojimas ir įtvirtinimas.
- Aiškūs, struktūruoti nurodymai ir instrukcijos.

Ugdymo(si) galimybės mokiniams, turintiems mokymosi sutrikimų

Nepaisant sunkumų, tinkamai pritaikius ugdymo aplinką ir metodus, mokiniai gali pasiekti gerų rezultatų:

- **Individualizuotas mokymas:** užduočių pritaikymas pagal gebėjimus, pvz., matematikos užduotis skaidyti į mažesnius etapus.
- **Pagalbos specialistų įtraukimas:** logopedas, specialusis pedagogas, psichologas.
- **Technologijų naudojimas:** interaktyvios programos, garsiniai tekstai, vaizdinės priemonės.
- **Pozityvi mokymosi aplinka:** mažiau blaškančių dirgiklių, palaikymas iš mokytojo ir klasės draugų.

Pavyzdys: Mokinys, turintis disleksiją, gali naudotis garsinėmis knygomis ir tekstų skaitymo programomis. Mokytojas gali pateikti užduotis žodžiu ir vaizdais, o ne tik raštu.

Rekomendacijos, padedančios įveikti ugdymo(si) sunkumus mokiniams, turintiems mokymosi sunkumų

Pedagogams:

- Parinkti ramia, mažiau blaškančią vietą klasėje.
- Pateikti instrukcijas įvairiais būdais: žodžiu, vaizdu, praktiškai.
- Mokyti klausti, jei nesupranta.
- Naudoti atraminę medžiagą ir analogijas.
- Sistemingai kartoti ir įtvirtinti medžiagą.
- Mokyti mokymosi strategijų: pasibraukti kas svarbiausia, naudoti grafines tvarkykles.

Tėvams:

- Bendradarbiauti su mokykla ir specialistais.
- Skatinti vaiko pastangas, o ne tik rezultatus.
- Sudaryti struktūruotą dienotvarkę.
- Skatinti savarankiškumą ir atsakomybę.

Mokiniui:

- Naudotis pagalbinėmis priemonėmis (pvz., žodynėliais, planuokliais).
- Mokytis savistabos: stebėti, kas padeda mokytis.
- Ugdyti pasitikėjimą savimi per mažus pasiekimus.

Mokymosi sunkumų apibūdinimas: pagrindiniai požymiai ir jų raiška

Mokymosi sunkumai – tai įvairūs iššūkiai, su kuriais susiduria mokiniai įsisavindami mokymo turinį. Jie gali būti laikini arba ilgalaikiai, priklausomai nuo priežasčių ir pagalbos efektyvumo.

Pagrindiniai požymiai:

- **Lėtas informacijos įsisavinimas** – mokinys sunkiai supranta naują medžiagą, reikia daug kartojimo.
- **Dėmesio koncentracijos stoka** – lengvai išsiblaško, sunku išlaikyti dėmesį ilgiau nei kelias minutes.
- **Skaitymo ir rašymo sunkumai** – painioja raides, skiemenis, daro daug gramatinių klaidų.
- **Matematikos sunkumai** – sunku suvokti skaičių sąvokas, atlikti veiksmus, taikyti logiką.
- **Silpna atmintis** – sunku prisiminti instrukcijas, faktus, datas.
- **Emociniai sunkumai** – nerimas, baimė suklysti, žema savivertė.

Raiška:

- Mokinys dažnai vengia dalyvauti pamokoje, bijo atsakinėti.
- Užduotis atlieka lėčiau nei bendraamžiai.
- Dažnai prašo pagalbos arba visai neįsitraukia.
- Gali pasireikšti elgesio problemos – agresija, užsisiklendimas, pasyvumas.

Pavyzdys: Antroklas, turintis skaitymo sunkumų, skaito lėtai, painioja raidžių seką, vengia garsinio skaitymo klasėje.

Mokinių, turinčių mokymosi sunkumų, dalyvavimo ugdymo procese iššūkiai ir individualūs ugdymosi poreikiai

Iššūkiai ugdymo procese:

- **Nepakankamas mokymosi motyvavimas** – mokinys praranda norą mokytis dėl nuolatinių nesėkmių.
- **Socialinė atskirtis** – sunkumai bendraujant su bendraamžiais, patyčios.
- **Nepakankamas savarankiškumas** – reikia nuolatinės suaugusiojo pagalbos.
- **Adaptacijos sunkumai** – sunku prisitaikyti prie klasės ritmo, pamokų struktūros.

Individualūs poreikiai:

- **Pritaikytos užduotys** – mažesnio sudėtingumo, aiškiai struktūruotos.
- **Daugiau laiko** – užduočių atlikimui, atsiskaitymui.
- **Atraminė medžiaga** – schemos, paveikslėliai, žodynėliai.
- **Pagalbos specialistai** – logopedas, specialusis pedagogas, psichologas.

Pavyzdys: Penktokui, turinčiam dėmesio sutrikimą, pamokos metu skiriamos trumpesnės užduotys, naudojamos spalvotos kortelės dėmesio sutelkimui.

Mokinių, turinčių mokymosi sunkumų, dalyvavimo ugdymo procese galimybės

Nepaisant sunkumų, mokiniai gali sėkmingai mokytis, jei ugdymo aplinka ir metodai pritaikomi jų poreikiams.

Galimybės:

- **Individualizuotas mokymas** – mokytojas pritaiko turinį pagal mokinio gebėjimus.
- **Technologijų naudojimas** – garsiniai tekstai, interaktyvios užduotys, mokymosi programėlės.
- **Mažesnės grupės** – mokymasis mažesnėje klasėje ar su pagalbos specialistu.
- **Pozityvi mokymosi aplinka** – palaikymas, saugumas, motyvacija.

Pavyzdys: Mokinys, turintis diskalkuliją, mokosi matematikos naudodamas vaizdines priemones ir žaidybinius metodus.

Ugdymo(si) strategijos, padedančios įveikti mokymosi sunkumus

Pedagoginės strategijos:

- **Diferencijavimas** – užduočių pritaikymas pagal mokinio lygį.
- **Kartojimas ir įtvirtinimas** – medžiagos peržiūra keliais būdais.
- **Vaizdinės priemonės** – schemos, paveikslėliai, lentelės.
- **Aiškios instrukcijos** – trumpi, konkretūs nurodymai.

Tėvų įsitraukimas:

- **Struktūruota dienvakė** – aiškus mokymosi ir poilsio ritmas.
- **Motyvacija** – skatinti pastangas, ne tik rezultatus.
- **Bendradarbiavimas su mokykla** – dalyvavimas susitikimuose, pagalbos planų kūrimas.

Mokinio strategijos:

- **Savistaba** – mokymasis stebėti, kas padeda mokytis.
- **Pagalbinės priemonės** – planuokliai, žodynėliai, garsiniai tekstai.
- **Pasitikėjimo ugdymas** – mažų tikslų siekimas, sėkmės patirtys.

Pavyzdys: Septintokui, turinčiam rašymo sunkumų, leidžiama atsiskaityti žodžiu arba naudotis kompiuteriu su rašybos tikrinimo programa.